

Η Τέχνη φέρει τον Εργάτη

Κείμενο παρουσίασης στην ημερίδα του Φεστιβάλ Τέχνη Εν Κινήσει

12 Δεκεμβρίου 2010

Άννα Τσουλούφη-Λάγιου, Αθήνα

Καταρχήν ευχαριστώ για την πρόσκληση σε αυτήν εδώ την εκδήλωση και συγχαρητήρια για την ενέργεια αυτή σε όλους τους συντελεστές.

Πριν από 11 και κάτι χρόνια, την άνοιξη του '99 όταν ήμασταν φοιτητές σε αυτήν εδώ τη σχολή κάναμε -καλή ώρα όπως τώρα κάνουν οι φοιτητές της ΑΣΚΤ- κατάληψη της σχολής με αίτημα μας την απόσυρση της απόφασης για δημιουργία 2 νέων τμημάτων. Πρόκειται για τα τμήματα εφαρμοσμένων και θεωρητικών σπουδών που τελικά πριν από 4-5 χρόνια το τμήμα θεωρ. φτιάχτηκε. Πρέπει να ήμασταν η τρίτη ή ίσως και τέταρτη φουρνιά καταληψιών από το 1986, αν δεν με ξεγελά η μνήμη μου, από όταν δηλαδή είχε πρωτοανακοινωθεί ο σχεδιασμός τους, ενάντια σ' αυτά τα νέα τμήματα που λέγαν ότι θα έκαναν την κάπως απαρχαιωμένη «σχολή μας» κάτι σαν σύγχρονο πανεπιστήμιο. Η σχολή διατηρούσε ένα καθεστώς -που μοιάζει να το διατηρεί μάλλον ακόμα όσες κι αν είναι οι κάποιες προσπάθειες εκσυγχρονισμού της από τους συντελεστές της- κάτι σαν ακαδημία τεχνών με ότι αυτό συμπαράσχει όσον αφορά την αυταρχική δομή της. Να σημειώσω βέβαια ότι δεν εναντιωθήκαμε έτσι απλά σ' αυτό το πλάνο, αλλά είχαμε αντιπρόταση για το πώς έπρεπε να φτιαχτούν νέα τμήματα ποιοι θα ήταν οι συντελεστές τους (κοιτούσαμε με τρόμο τις νέες «αυτοκρατορίες» καθηγητών να φτιάχνονται), είχαμε προτάσεις για το πώς έπρεπε να αναβαθμιστούν τα ΤΕΙ, κοιτούσαμε συνολικά το μέλλον της ανώτερης εκπαίδευσης και ούτω καθεξής. Συνοπτικά αρνούμασταν πρώτον να επεκταθεί το καθεστώς των μικρών καθηγητικών προτεκτοράτων που θα κατεύθυναν στοχευόμενα τη γνώση σε συγκεκριμένους τομείς, ενώ επιθυμούσαμε ένα χώρο γνώσης ελεύθερης έκφρασης και πρακτικής τόσο ατομικής όσο και συλλογικής, που από τη φύση του ούτως ή άλλως είναι πειραματικός, και δεύτερον το σημαντικότερο και ουσιαστικότερο, εναντιωθήκαμε σθεναρά στη διαχωρισμένη γνώση της τέχνης και στις πρακτικές εξειδικεύσεις που θα εξυπηρετούσαν πρωτίστως το σύστημα του κεφαλαίου, δευτερευόντως τα συμφέροντα της επεκτεινόμενης και όλο και πιο «μεταλλαγμένης», αγοράς, και θα κατέστειλε τη δική μας απελευθερωτική δύναμη, ως φορείς ανάλογων ιδεών και πρακτικών. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο υποστηρίξαμε με πάθος, με μισαλλοδοξία και με αγώνες τις τέχνες και τη γνώση, αλλά και τη γνώση της τέχνης όπως

την νομίζουμε και τώρα: εργαλείο του ανθρώπου για την απελευθέρωση από τα δεσμά του αλλά και από τα δεινά που του επιφυλάσσει η ζωή γενικά, είτε αυτά είναι υπαρξιακά, είτε είναι κοινωνικοπολιτικά. Σκοπός αυτής της απελευθέρωσης οι νέες δημιουργικές και επιθυμητικές καταστάσεις της χαράς και της φαντασίας, του ονείρου.

Αναφέρομαι στην ιστορία για να σας πω ότι τώρα μετά από αυτά τα 11 και κάτι χρόνια, και στην πορεία αυτών των χρόνων που πέρασαν πολλοί από εμάς αρχίσαμε να έχουμε αναστολές για τις κινήσεις μας τότε βλέποντας ότι πετάξαμε από τα χέρια μας μια χρυσή τύχη για τη κοινωνία της χαράς της επιθυμίας και του ονείρου: τη δυνατότητα να γίνουμε ακριβοπληρωμένοι εργάτες του συστήματος, και να έχουμε έτσι μια δουλειά που θα μας έδινε τη δυνατότητα να κινούμαστε κι εμείς στο πέλαγο της ευέλικτης συσσώρευσης. Σκεφτήκαμε πολλές φορές, πόσο ουτοπιστές και αλλοπαρμένοι! Πόσο ρομαντικοί! Μέσα στη ζούγκλα του καπιταλισμού που μας υπόσχεται την εκπλήρωση όλων μας των επιθυμιών και των όλων μας των ονείρων, αντί να κυνηγούμε την τύχη μας και να υπογράφουμε συμβάσεις με εταιρείες, ώστε να περνάμε τόσο καλά όσο και οι ευρωπαίοι φίλοι μας, εμείς αφεθήκαμε στην απόλυτη επισφάλεια, μιλώντας για καθαρή τέχνη και για την απελευθερωτική της δύναμη, για ουτοπικές κοινωνίες... στο βρόντο και οι νέες τεχνολογίες, πάνε και τα εταιρικά ταξίδια στο εξωτερικό! Πάνε και οι συνεργασίες με τα πολιτιστικά κέντρα και οι επιχορηγήσεις από τους δήμους και τους κρατικούς φορείς. Αυτονομία Ανάθεμα!

Μόνη καλλιτέχνης φάχνει! όντας ζωγράφος, γλύπτρια, και χαράκτρια τι στο διάολο μπορείς να κάνεις εδώ για να βγάλεις κάνα φράγκο; Γκαλερί, ιδρύματα και τα όμοια πάλι σε κρατούν δέσμιο του γούστου των πελατών και σου παίρνουν και το 40%, όταν καταφέρουν να σε πουλήσουν στους λιγοστούς συλλέκτες και άλλο μεσο-μεγαλοαστικό υποφιασμένο κοινό που υπάρχει εδώ γύρω. Ανδριάντες μεγάλων ανδρών, εικονογραφήσεις για παιδικά και όχι μόνο βιβλία, αγιογραφίες, παραγγελίες για πορτραίτα και διακοσμητικές εικόνες, και.... μαθήματα! Ναι, αυτό είναι: η εκπαίδευση το ελιξίριο του έλληνα φτωχού καλλιτέχνη!... τι άλλο μπορείς να κάνεις άλλωστε στη χώρα αυτή για να ζήσεις από τη τέχνη σου, εάν δεν είσαι εισοδηματίας; Με την εκπαίδευση ανοίγουμε ένα άλλο τεράστιο κεφάλαιο και έναν κυκεώνα σχέσεων εξάρτησης με το χρόνο και την κοινωνία των ανθρώπων, που δεν είναι της παρούσης να αναλύσουμε.

Για να δούμε τι άλλο μπορούμε λοιπόν να κάνουμε -και κάνουμε ήδη- για να επιβιώσουμε σε αυτήν εδώ την οικονομία του χρήματος, του πλέον αφηρημένου ισοδύναμου των πραγμάτων των ουσιών και των αξιών, χωρίς να πουλήσουμε ακριβά την τέχνη μας.

Μπορούμε βέβαια να γινόμαστε δούλοι των σύγχρονων συνθηκών, όντας υπηρέτες των ομοίων μας και να το ονομάσουμε εργασία στη κοινωνία της χρηματικής ανταλλαγής, δηλαδή να σερβίρουμε σε εστιατόρια και άλλα, να μαγειρεύουμε, να πουλάμε βιβλία, και άλλα ίσως πολύ-πολύ χειρότερα ακόμα, να γινόμαστε όχι πια εργάτες «επιτηδευματίες» με πρόσημο τη τέχνη μας, που έτσι ίσως μπορούμε να πουληθούμε και λίγο πιο ακριβά, πλως κάποια φήμη και λίγο ιλουστρέ, αλλά θυσιάζουμε κιόλα τη τέχνη που μάθαμε στη λήθη, τη ξεχνάμε δηλαδή, ακόμα χειρότερα για να έχουμε όλον το χρόνο να υπηρετούμε. Η δουλειά απελευθερώνει έλεγαν οι ναζί. Κάποιες/οι από εμάς απλά γλυτώσαμε από τη μοίρα των εργατών στη φάμπρικα, και να που βρισκόμαστε εδώ τώρα όπου πρέπει να πούμε ότι πολύ μας βοήθησαν και τα ιδρύματα. Αλλά τι συμβαίνει με τους παιδικούς μας φίλους την οικογένειά μας και με άλλους τόσους ανθρώπους που δεν κατάφεραν να γλυτώσουν έστω και μέσα στη συνείδηση τους από τη μέγγενη της ηγεμονίας του συστήματος της συσσώρευσης; Μιλάω και για τους φτωχούς αλλά και για τους πλούσιους.

Με λίγη μόνο σκέψη συμπεραίνουμε ότι όλες αυτές οι επιταγές μας καλουπώνουν με τέτοιο τρόπο ώστε εγκλωπώνουμε στην προστατευτική μήτρα της ανταλλαγής του χρήματος, πουλάμε και χρωστάμε τις επιθυμίες μας και τα όνειρά μας. Καταυτόν τον τρόπο από συνειδητοί εαυτοί γινόμαστε σχιζοειδή υποκείμενα, και αντί να συγκινούμε με τους ρυθμούς μας, με τους κραδασμούς μας, αντί να γινόμαστε δημιουργοί φωτοδότες, λειτουργοί και μεταδότες καινούριων κόσμων, καινούριων αντικειμένων, καινούριων κοινωνικών δομών γινόμαστε δημιουργοί μεν, έμμεσοι διαμεσολαβητές, γητευτές, εξαπάτες μεταλλαγμένων αρχών και αξιών δε: των αρχών της διάβρωσης των συνειδήσεων, συμπεριλαμβανομένης και της δικής μας.

Παύση όπως λέτε και οι μουσικοί.... Παύση

Μήπως αυτά είναι καινούρια; Όχι, η απάντηση είναι: πάντα ήταν έτσι η κατάσταση και οι συνθήκες μέσα από τις οποίες εργαζόταν οι καλλιτέχνες, έτσι ήταν και πριν ιδρύσουν τις ακαδημίες και τις αδελφότητες για να προστατεύσουν τις αξίες τους απέναντι στις καθεστωτικές αρχές, βασιλιάδες, εκκλησίες και τα ρέστα. Έτσι ήταν πριν το ξεινήμα της αυτονομίας των καλλιτεχνών, πριν τη νεωτερική εποχή, για κάποιους στην εποχή της αναγέννησης και για κάποιους άλλους κοντά στο 1871, όταν ο Κουρμπέ και άλλοι επαναστάτες έριξαν τη στήλη της Βαντόμ στο Παρίσι κατά τη διάρκεια της Κομμούνας.

Από τότε όμως τα πράγματα σε σχέση με την επιδίωξη και τους αγώνες της αυτονομίας των καλλιτεχνών πήραν άλλη τροπή, και ακόμα πιο διαφορετική ήταν η τροπή που πήραν τα πράγματα σε σχέση με τη συνειδητή αντίσταση των εργαζομένων και των φοιτητών μετά το Μαή του '68. Αλλά αυτή είναι η ιστορία που μάλλον όλοι εδώ μέσα γνωρίζουμε, και μάλλον είναι η ιστορία που θέλουμε τώρα να επικαλεστούμε εδώ τώρα.